

A FOGYASZTÓK VÉDELME T SZOLGÁLÓ INTÉZMÉNYRENDSZER ALAKULÁSA – KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOKRA

Megoldási javaslat a devizahiteleket érintő perekre

ÓDOR Éva*

1. Bevezető

A fogyasztóvédelmi jog célja a piaci és pénzügyi viszonyok két fő szereplője a fogyasztó és a vállalkozás között egy minkét fél számára elfogadható egyensúlyi helyzet megteremtése és egyben kialakítása.

A hatékony fogyasztóvédelmi politika, mely az anyagi jogszabályokkal összhangban lévő eljárási szabályok együttesével biztosítja a gazdaság megfelelő és hatékony működését, azzal, hogy garantálja és tiszteletben tartja a fogyasztók vállalkozásokkal szembeni jogait, akként, hogy fokozott védelmet nyújt a kiszolgáltatott fogyasztók számára.

A fogyasztóvédelmi szabályok kialakítása évezredekre nyúlik vissza és célja továbbá a tudatos fogyasztói magatartás kialakítása, a fogyasztók biztonságának és gazdasági, pénzügyi érdekeinek hatékony védelme.

2. Történeti áttekintés

Mint minden szabálynak vannak ókori vonatkozásai, így az első kodifikált szabályokat a Leviták könyvében olvashatjuk, amely kimondja, hogy „Ne legyetek igazságtalanok az ítékezésben, hossz mérték, súly mérték és az űrmérték használatában. Legyen hiteles a mérleged, a súlyod, hiteles a mértéked és a vékád.”

* PhD-hallgató, Széchenyi István Egyetem.

A híres óbabiloni uralkodó, Hammurapi, két méternél is magasabb törvényoszlopán többek között a következőket olvashatjuk: „Ha egy építőmester egy szabadnak házat építvén, munkáját nem végezte el rendesen, úgy, hogy egy fal bedőlt: az illető építőmester ezt a falat saját pénzéből építse szilárdra.”

De akár ősrégi „vonalkódra” is van példa a történelemben: a régészek jeleket: betűket, számokat, rövidítéseket fedeztek fel ókori római alapítású városokból előkerült agyagedényeken. Ezek a „vonalkódok” valószínűleg a termékek származási helyének, úti céljának könnyebb beazonosítására szolgáltak.

A feudalizmusban királyi edictumokkal szabályozták a kereskedők fogyasztókkal szembeni helyes „magatartását”, ezt követően a fogyasztói jogok védelmében bíróságok is felállításra kerültek.

Zsigmond király korában Buda városának törvénykönyve előírta, hogy csak jó minőségű anyagokkal dolgozhatnak a mesterek. Királyi rendeletében a „szemet szemért” elvet követve Zsigmond kimondta, hogy „Agyon kell csapni az építész, ha az általa épített ház összedőlt és valaki ott meghalt”. Zsigmond király másik fontos rendelete az élelmiszer biztonsághoz kapcsolódott, mely szerint azoknak a halaknak a farkát le kellett vágni, amelyek aznap nem kerültek eladásra, hogy másnap már ne hozhassák vissza őket a piacra.

Mátyás király korában pedig a vásár helyén külön bíróság segítette a peres ügyek intézését. A vásári bírók segédeit azért hívták „leöntőknek”, mert akik csalni akartak és hamis úrmértékekkel mértek, azokat a leöntők leöntötték a mérő tartalmával! A vásárokon megjelenő idegen iparosok dolgát pedig az úgynevezett „látópénz” szedésével nehezítették. Hogy bőséges legyen az áruellátás az országon belül, a királyi városok „árumegállító jogot” kaptak, vagyis ezek a városok a rajtuk áthaladó kereskedőket kényszeríthették árujuk kirakására és árulására.

Napjainkban hatályban lévő szabályok fogyasztóvédelmi alapjai az 1960-as, 1970-es években kerültek kialakításra az Egyesült Államokban, azonban a nagy fordulópontot J. F. Kennedy beszéde jelentette 1962-ben, amelyben Kennedy állami egyben politikai rangra emelte a fogyasztói érdekvédelmet, s megalkották a fogyasztók alapjogait tartalmazó törvényt [*Bill of Rights* (Fogyasztói Alapjogok)].¹

Az első hivatalos formában megjelenő fogyasztóvédelmi alapjogokat az ENSZ Fogyasztói Érdekvédelmi Alapokmánya tartalmazza, melyet 1985. április 9 napján az ENSZ közgyűlésén fogadtak el, ezen Alapokmány nyolc jogot

¹ FAZEKAS Judit: Fogyasztóvédelmi jog. Budapest, CompLex, 2007. 62.

fogalmaz meg, akként, hogy kiegészítve a négy alapjogot az alapvető szükség-
lethez, jogorvoslathoz, oktatáshoz és egészséges környezethez való joggal.

A fogyasztóvédelmi politika hivatalos megnyitását uniós szinten az Európai Gazdasági Közösség fogyasztóvédelmi és tájékoztatási politikára vonatkozó előzetes programjáról szóló, 1975. április 14-i tanácsi állásfoglalás jelentette.

A Fogyasztói Jogok Közös Piaci Magna Chartája deklarálta a fogyasztók öt alapjogát, melyek a következők: a fogyasztók egészségének és biztonságának védelme, a fogyasztók gazdasági érdekeinek védelme, az információhoz és oktatáshoz való jog, a kárigények érvényesítéséhez való jog, jog a fogyasztói érdekek képviseléséhez érdekérvényesítéshez, melyek a fogyasztói alapjogokhoz tartoznak.²

1975. évtől 1980 közötti időszak az első fogyasztóvédelmi program, melyet hároméves és ötéves fogyasztói programok követték, ezen folyamat eredményeként a fogyasztóvédelem önálló politikaként jelenik meg, amelynek dokumentumai a következők: 1986-ban elfogadott Egységes Európai Okmány, a Maastrichti Szerződés, melyet 1992. február 7-én írták alá és 1993. november 1-én lépett hatályba, az Amszterdami Szerződés, melyet 1997. október 2-án írták alá, 1999. május 1. lépett hatályba, a Lisszaboni Szerződés, mely 2009. december 1. napján lépett hatályba.

A második 2014–2020 közötti időszakra szóló fogyasztóvédelmi stratégia alapvető célkitűzése, az volt, hogy egy fenntartható és inkluzív növekedést célzó, átfogó stratégia keretében magas szintű fogyasztóvédelmet biztosítson az EU belső piacán.

2018 évben a Bizottság közleményt adott ki az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, melyben felhívták a figyelmet a hatékonyabb jogorvoslati lehetőségek biztosítása, szorosabb közigazgatási együttműködés.

Az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtása és korszerűsítése érdekében az Európai Parlament és a Tanács 2019/2161 (EU) irányelvet adta ki.³

A szocialista időszakban, mely tagadta a gazdasági versenyt, a fogyasztó kiszolgáltatott helyzetben volt, ez a szocialista gazdaságot jellemző tartós hiányra volt visszavezethető.

² ZOVÁNYI Nikolett: A fogyasztóvédelem történeti fejlődése és szabályozási elvei. *Debreceni Jogi Műhely*, 2011/3.

³ HAJNAL Zsolt: Fogyasztói alapjogok a hatályos magyar jogi szabályozás és az európai uniós fejlődési tendenciák tükrében. *Debreceni Jogi Műhely*, 2009/2.

Ebben az időszakban a jogi szabályozás minőségvédelemről szólt, amelynek szabályai a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényben (továbbiakban: régi Ptk.) jelentek meg, ezen túlmenően kiemelném az 1977. évi IV. novellát, amellyel szabályozást nyert az általános szerződési feltétel, ill. annak közérdekű keresettel való megtámadása, valamint a tisztességtelen gazdasági tevékenység tilalmáról szóló 1984. évi IV. törvény.

A rendszerváltást követően a fogyasztói érdekvédelem iránti igény nőtt, a fogyasztóvédelmi jog fejlődésében fontos szerepet játszott az 1991. december 16-án megkötött 1994. évi I. törvénnyel kihirdetett Európai Megállapodás, valamint a közép- és kelet-európai társult országoknak szóló, jogharmonizációs kötelezettség teljesítését segítő dokumentum, az un. „Fehér Könyv”.

A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényben a fogyasztóvédelem átfogó szabályozására került sor, a törvény átfogó szabályozással biztosítja az Európai Közösségben elismert fogyasztói érdekek védelmét, és intézkedik az ezek érvényesítéséhez szükséges intézményrendszer továbbfejlesztéséről is. A fenti jogszabály az öt fogyasztói alapjogra épült, magában foglalja a fogyasztók egészségének és biztonságának védelméhez való joga érvényesítése céljából az egészséges és biztonságos áru és szolgáltatás alapvető kritériumait és a gyártói felelősséget ezek biztosításáért.

A 2012. január 1-én hatályba lépett Magyarország Alaptörvénye, melynek M) cikk (2) bekezdése második mondata jelenti a fogyasztóvédelmi szabályozás alkotmányos alapját is, amelyből az államnak kötelezettsége következik arra, hogy a fogyasztók érdekeit védő intézményrendszer létrehozását és fenntartását biztosítsa, továbbá a fogyasztók jogait biztosító jogszabályokat alkosson.

3. A kollektív jogorvoslat világméretű elterjedése

A kollektív jogorvoslati mechanizmusok korai formái már a középkori Angliában is jelen voltak, és lehetővé tették, hogy a jobbagyok közösen lépjenek fel jogaik érvényesítése érdekében. A kollektív jogorvoslat modern formái az 1960-as években alakultak ki az Egyesült Államokban, majd ezt követően számos *common law* jogrendszerben elterjedtek, azonban a kollektív jogorvoslati mechanizmus terjedésének további hullámai végül a 2000-es, 2010-es és 2020-as évek elején érték el Európát.⁴

⁴ HARSÁGI Viktória: Kollektív igényérvényesítés. In: JAKAB András – Könczöl Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYOK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Polgári eljárásjog rovat, rovatszerkesztő: HARSÁGI Viktória) 2022.

Európai szinten a kollektív jogorvoslathoz vezető út hosszú és vizontagságos volt. Az Európai Bizottság 2013-ban elfogadott egy ajánlást, amely tizenegy nem kötelező érvényű alapelvet állapított meg a kollektív jogorvoslati eljárásokra vonatkozóan, mely ajánlás célja az volt, hogy a nemzeti szinteken bizonyos szintű jogalkotást indítson el, illetve iránymutatásul szolgáljon a tagállamoknak a kollektív jogorvoslati mechanizmusok nemzeti jogrendszerükbe történő átvétele során. Az Európai Bizottság 2018 januárjában jelentést tett közzé, amelyben értékelte a 2013-as ajánlás tagállami szintű hatását. A jelentésben rögzítették, hogy a kollektív jogorvoslati mechanizmusok széttartók az Európai Unióban, azzal, hogy az Európai Bizottság megállapította továbbá azt is, hogy több országban még mindig nem állnak rendelkezésre a szükséges kollektív jogorvoslati mechanizmusok. Ebben az időszakban érte el Európát a Dieselgate, azaz, amikor egyes autógyártók olyan technológiát építettek be autóikba, amellyel hatékonyan kijátszották a károsanyag-kibocsátási teszteket. A különbség az volt, hogy míg az amerikai fogyasztók néhány hónap alatt kártérítéshez jutottak, addig az uniós fogyasztók többsége üres kézzel távozott, így a Dieselgate végül rávilágított arra, hogy a legtöbb európai országban nincsenek olyan eszközök, amelyek a tömegesen károsult fogyasztók kártérítését hatékonyan biztosítanák.⁵

Ennek kapcsán az Európai Bizottság 2018 áprilisában elindította az *Új megállapodás a fogyasztói érdekekért* elnevezésű csomagot. Ezen a jogalkotási csomag két irányelvet foglalt magában. Az egyik a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti keresetekről szóló irányelvre irányuló javaslat volt, amely a már meglévő „a fogyasztói érdekek védelme érdekében a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásokról” (2009/22/EK irányelv) szóló irányelv rendelkezéseire kívánt építeni és azt kívánta korszerűsíteni. Az EU végül 2020. november 25-én fogadta el a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmét szolgáló képviseleti keresetekről szóló 2020/1828/EK irányelvet. A tagállamoknak 2022 decemberéig kell átültetniük ezen irányelvet nemzeti rendszerükbe. A szabályok ezt követően 2023 júniusától lépnek hatályba.

3.1. Kollektív jogorvoslat a nemzeti szinten

A tagállamok szintjén a kollektív jogorvoslat horizontálisan vagy csak néhány ágazatban érhető el. Franciaországban például a fogyasztóvédelem, a verseny-

⁵ Timothy GARDNER – Bernie WOODALL: Volkswagen could face \$18 billion penalties from EPA. *Reuters*, September 18, 2015. <https://www.reuters.com/article/idUSKCN0RIIVK/>

jog, az egészségügy, a hátrányos megkülönböztetés és a környezetvédelem területein van lehetőség a kollektív jogorvoslati mechanizmus igénybevételére, míg Belgiumban csak a fogyasztói követelések érvényesíthetők.

Magyarországon közérdekű kereset horizontálisan fogyasztóvédelmi és környezetvédelmi célból indítható. A fogyasztóvédelmi célú közérdekű kereset anyagi jogi szabályairól a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:105 §-a, a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 38–39. §§-ai, a tisztességtelen piaci magatartásról szóló 1996. évi LVII. törvény 85/A §-a, továbbá a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 164. §-a rendelkezik.

Ezen kívül közérdekű keresettel támadható meg a vállalkozások közötti szerződésekben a pénztartozás teljesítésére, a késedelmi kamat mértékére és esedékességére vonatkozó tisztességtelen általános szerződési feltétel is. (Ptk. 6:106. §)

A közérdekből indított perek különös eljárási szabályairól a Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 571–579. §§ -ai rendelkeznek.

A közérdekű perre a Pp. XLII. fejezetének 571–579. §-ait akkor kell alkalmazni, ha a közérdek védelme érdekében közérdekű per indítására felhatalmazást adó törvény (pl. Ptk., Ftv., Tptv., MNB tv.) a speciális eljárási szabályok alkalmazását írja elő. (Pp. 571. §)

3.2. Megoldási javaslatok a kollektív jogorvoslat tükrében

A kollektív jogorvoslat egy általános kifejezés, amely minden olyan eljárási mechanizmust magában foglal. A kollektív jogorvoslat lehetővé teszi az egyének csoportjai számára, hogy közösen lépjenek fel egy jogellenes gyakorlat megszüntetése, és/vagy a közösen elszenvedett kárért járó jogorvoslati intézkedések – ideértve a kártérítést is – igénybevétele érdekében.⁶

A fogyasztóvédelemnek elsődlegesen a bírósághoz fordulás jogának érvényesülésében van kiemelkedő szerepe, azonban a polgári perben résztvevő felek sajátos pozíciója nem eredményezheti azt, hogy olyan eljárási többlet jogok illessék meg a fogyasztót, amelyek által a felelőtlen pervitel reális veszélye alakulhat ki.

⁶ Arthur H. MILLER: 'Of Frankenstein Monsters and ShiningKnights: Myths, Reality and the „Class Action Problem”'. *Harvard Law Review*, Vol. 92., N. 3. (1979) 664–694.

A 2010-es évek óta az uniós döntéshozók a „kollektív jogorvoslat” kifejezést részesítik előnyben az amerikai „classaction” megnevezéssel szemben.

4. A devizahiteles szerződéseket érintő perek fogyasztóvédelmi megoldásai:

A devizahitel felvétele Európában először Ausztriában bukkant fel a 1990-es évek közepén, elsősorban az ország Svájjal határos területein. Az osztrák kereskedelmi bankok azt tapasztalták, hogy a helyi lakosok (és vállalkozók) 15-20 km-t szívesen autóznak át a határ svájci oldalán található bankokhoz azért, hogy 1,5-2%-os kamatkülönbözet miatt inkább svájci frankban (CHF-ben) vegyék fel a szükséges hitelt, mintsem Ausztriában, helyi valutában. Erre a versenykihívásra reagáltak úgy egyes osztrák hitelintézetek, hogy hitelkínálatukba felvették a svájci frank alapon nyújtott hitelek is. A termék rövid idő alatt Ausztria-szerte elérhetővé vált és gyorsan népszerű lett, 2005 körül már elérte a teljes lakossági hitelállomány 30%-át. Ezzel megszületett a 21. század egyik legveszélyesebbnek bizonyult „időzített pénzügyi bombája”, amely később elsősorban a közép-kelet-európai térségben okozott súlyos gondokat.⁷

A devizahitelezés nem specifikus magyar jelenség, sokkal inkább a közép- és kelet-európai térségre jellemző. Közép- és Kelet-Európában a 21. századi devizahitelezés gyors ütemben indult el, mely az alábbi tényezők indukáltak: privatizációs folyamat nyomán a közép- és kelet-európai piacra belépő külföldi, jellemzően osztrák és olasz bankok jelentek meg, magasabb infláció és magas kamatkörnyezet az átalakuló, felzárkózó közép- és kelet-európai térségben, egyes esetekben a helyi, forrásszegény bankokkal szemben a bankszektoron belül a külföldi bankok számára a lakossági piaci részesedés látványos offenzív eszköze.

A magyar helyzet specifikuma az, hogy a lakossági devizahitelezés mértéke és aránya (pontosabban aránytalansága) olyan kimagasló volt, amely Európában először pénzügyi rendszerkockázathoz, más tekintetben társadalmi kockázathoz vezetett.

Az elmúlt 40 évben a magyar igazságszolgáltatás hasonló helyzettel nem szembesült, mint amit a deviza alapú hitelezés kapcsán indult perek okoztak, illetve mind a mai napig okoznak.

⁷ BALOGH László: A devizahitelek tizenöt éve Magyarországon. Megjelenésük, kezelésük, nemzetközi hátterük. BODZÁSI Balázs (szerk.): *Devizahitelezés Magyarországon*. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, 2019.

Ennek a helyzetnek az egyik fő jellemzője, hogy a deviza alapú kölcsön-szerződésekkel kapcsolatos perek a szerződések megkötését követő több évvel később indultak meg. Ezek a perek túlnyomórészt a szerződések létre nem jöttének, illetve érvénytelenségének a megállapítására irányulnak. A keresetek benyújtására tehát akkor került sor, amikor a forint árfolyama jelentősen, tartósan gyengült a kirovó devizához, vagyis a svájci frankhoz (CHF), illetve kisebb mértékben az euróhoz (EUR) képest. Ez az adósokat olyan helyzetbe hozta, hogy a megnövekedett terheket már nem tudták, vagy nem akarták viselni.⁸

4.1. A képviseleti keresetekről, hatékony eszköz lenne a devizahitelek érintő perekre?

Mielőtt rátérnék ezen „nyitott” kérdés megválaszolásának lehetséges megoldásaira az új jogintézmény a képviseleti kereset szabályait ismertetem. 2023 nyarától hatékonyabbá válhat a fogyasztók széles körét érintő jogsértésekkel okozott érdeksérelmek bírósági úton történő orvoslása. Az Országgyűlés 2022 végén fogadta el a cselekvő fogyasztóvédelem érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2022. évi LXI. törvényt (a továbbiakban: Törvény), amellyel beemelte a magyar jogba az Európai Parlament és a Tanács 2020 novemberében elfogadott irányelvét (a továbbiakban: Irányelv). A Törvény által bevezetett képviseleti kereset intézménye a globalizáció és a digitalizáció hatására megnőtt, a fogyasztók széles körét érintő jogsértésekkel szembeni küzdelmet szolgálja.

A fenti Törvény jelentős módosításokat hozott a kollektív érdekérvényesítés szabályaiban, akként, hogy a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény közérdekű keresetének helyébe a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti kereset lépett. A keresetre pedig főszabály szerint ugyanúgy a Pp. közérdekből indított perre vonatkozó szabályai lesznek az irányadók.⁹

Kérdés, hogy mikor is indítható ilyen pertípus és megoldásul szolgálhat a devizahiteleket érintő perekre: A fogyasztói társadalmunkban vannak olyan jogsértések, amelyek tömegesen fordulnak elő és nem kizárólag egyetlen fogyasztó egyéni érdekeit sértik, így a tömegesen indított devizahiteleket érintő egyes fogyasztók által indított érvénytelenségi perek. Az európai és a

⁸ GÁRDOS Péter: A kölcsönszerződés érvénytelenségének jogkövetkezmény. *Gazdaság és Pénzügy*, 2015/1. 90.

⁹ HAJNAL Zsolt – JAGUSZTIN Tamás: Képviseleti keresetek szakértői anyag. *Fogyasztóvédelmi jog*, 2023/3. 1–12.

hazai jogrendszer hatékony fellépést kíván biztosítani a fenti intézménnyel a fogyasztók általános érdeke vagy a fogyasztók egy csoportjának védelmében. Ennek érdekében a fogyasztóvédelmi törvény többek között feljogosítja a fogyasztóvédelmi hatóságot, a Magyar Nemzeti Bankot, az ügyészséget, valamint mindazon központi kormányzati igazgatási szervet, autonóm államigazgatási és önálló szabályozó szervet, amelynek feladata a fogyasztói jogok védelme, továbbá kijelölés útján a külön feltételeknek megfelelő nonprofit szervezeteket, hogy a fogyasztók érdekei védelmében polgári pert indíthassanak bíróság előtt. A képviseleti kereset akár több száz vagy ezer fogyasztó jogai érvényesítésére képes anélkül, hogy a fogyasztóknak a polgári perben aktívanrészt kellene venniük.

A devizahitelezés elterjedése, valamint ezekben a szerződésekben a 2008-as válság nyomán bekövetkező egyensúlyeltolódás a rendszerváltás óta nem látott társadalmi problémává vált Magyarországon. Erre a gazdasági fejlődést is már veszélyeztető problémára a jogalkotónak is választ kellett adnia. A 2014-ben született törvények azt a célt szolgálták, hogy a magyar társadalom véglegesen megszabaduljon a devizahitelezés által okozott nehézségektől. Ma már azonban az is látható, hogy bizonyos társadalmi csoportok számára sem az elszámolás, sem a forintosítás nem jelentett tényleges segítséget. Ezek az adósok ugyanis a fedezetként lekötött lakóingatlanuk értékét jelentős mértékben meghaladó hiteltartozást halmoztak fel, amelynek teljesítésével ráadásul már a jelzett törvények megszületése előtt jelentőskésedelembé estek.¹⁰

Fontos tehát, hogy a fogyasztó közvetlenül nem indíthat és nem kezdeményezhet képviseleti keresetet. Képviseleti keresetet kizárólag a fogyasztóvédelmi törvény által arra feljogosított és esetileg vagy általános jelleggel kijelölt szervezetek indíthatnak – saját hatáskörben – akár a fogyasztók jelzései alapján is. Kijelölési eljárás nélkül feljogosított szervezetnek minősül a fogyasztóvédelmi hatóság, az ügyészség, az MNB és minden olyan központi kormányzati igazgatási szerv, autonóm államigazgatási szerv és önálló szabályozó szerv, amelynek feladata a fogyasztói jogok védelme. A kijelölési eljárás útján feljogosított nem állami szervezeteknek több szempontnak is meg kell felelniük. Például rendelkezzenek magyarországi székhellyel és legalább 12 hónapja folytassanak fogyasztóvédelmi tevékenységet, legyenek függetlenek és nonprofit szervezetek. A feljogosított szervezetként történő keresetindítási jogosultságról, valamint a feljogosított szervezetként történő kijelölésről a fogyasztóvédelemért

¹⁰ GÁRDOS Péter: A kölcsönszerződés érvénytelenségének jogkövetkezménye. *Jogtudományi Közlöny*, 2014/11. 509–510.

felelős miniszter, azaz az igazságügyi miniszter dönt. A kijelölési eljárás útján feljogosított szervezetekre vonatkozó jogszabályi feltételek fennállását a fogyasztóvédelemért felelős miniszter szükség esetén soron kívül, de legalább öt évente felülvizsgálja. A kijelölési eljárásról, valamint a finanszírozás vizsgálatáról részletesen rendelkezik az (EU) 2020/1828 irányelv szerinti jegyzékbe való felkerülés céljából lefolytatandó eljárásról, valamint a jogsérelem orvoslására irányuló képviseleti keresetek finanszírozásának vizsgálatáról szóló 530/2022. (XII. 19.) Korm. rendelet. Az Igazságügyi Minisztérium honlapján közzéteszi a kijelölt szervezetek jegyzékét.¹¹

Ezen társadalmi probléma megoldására a feljogosított szervek érdekes kategória a fogyasztók képviseletében, azok polgári jogi igényének érvényesítése céljából nyújthatnak majd be kereseti kérelmet annak érdekében, hogy a fennálló jogsérelem megszüntetését, vagy a jogsérelem orvoslását (vagy akár mindkettőt) kérjék. A jogsérelem megszüntetése érdekében a feljogosított szervek kérhetik majd a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását, a jogsértő gyakorlat abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől, a sérelmes helyzet megszüntetését és a jogsértést megelőző állapot helyreállítását, illetve kérhető lesz az is, hogy a jogsértő vállalkozás a saját költségén gondoskodjon a bíróság döntésének megfelelő nyilvánosságról, közlemény közzétételén keresztül, így jelen esetben pl. a Lombard Pénzügyi és Lízing Zrt.-vel szemben indított perekben, kérhetné ezen szerződések vonatkozásában a feljogosított szerv, hogy a kölcsönszerződés az induló ügyleti kamat éves százalékos mértéke feltüntetésének hiánya miatt érvénytelen és kérhetné jogkövetkezmény megállapítását.

A feljogosított szervek képviselhetik a fogyasztókat azok kifejezett kérelme nélkül is a fenti perekben.

A fogyasztó tehát ezen esetben bejelentésével közvetlenül nem indíthat és általában nem kezdeményezhet képviseleti keresetet. Kivétel ez alól az ügyészség, akihez kérelmet nyújthat be, melyben kezdeményezheti, hogy az ügyészség fontolja meg képviseleti kereset benyújtását. A fogyasztó a panaszával továbbra is fordulhat a fogyasztóvédelmi hatáskörrel rendelkező hatóságokhoz, a békéltető testületekhez és a fogyasztóvédelmi tanácsadást ellátó társadalmi szervezetekhez. A feljogosított szervezetek hivatalból, a hozzájuk érkező fogyasztói jelzéseken, valamint a hatósági ellenőrzéseken keresztül szerezhetnek tudomást azokról a fogyasztói érdekeket sértő tevékenységekről, amelyekkel szemben saját hatáskörben meghozott döntés alapján képviseleti keresetet is indíthatnak.

¹¹ NAGY Csongor István: Javaslat a csoportper honi szabályozására az új Polgári Perrendtartás kodifikációjának apropóján. *Magyar Jog*, 2014/4. 213.

A fogyasztó személyesen és közvetlenül nem vesz részt a perben. A képviseleti keresetet nem az egyéni, nevesített fogyasztók képviseletében, hanem a beazonosíthatóan érintett, de meg nem nevezett fogyasztói kör nevében indítják a feljogosított szervezetek. Ebből adódóan a fogyasztónak nem kell képviseletről gondoskodni, nem kell ügyvédet megbízni, amely jelentősen csökkenti a fogyasztók költségeit. A közérdekű perbe történő esetleges nagyszámú beavatkozás és ezzel összefüggésben a perek elhúzódásának megakadályozása érdekében a közérdekű perbe a beavatkozás nem lehetséges.

A feljogosított szervezetek a honlapjukon tájékoztatást nyújtanak az általuk elindított képviseleti keresetekről, azok állásáról és kimeneteléről. A fogyasztóvédelemért felelős miniszter általános tájékoztatást nyújt a honlapján a folyamatban lévő és elbírált képviseleti keresetekről. A bíróság az ítéletben olyan szövegű közlemény közzétételét rendelheti el, amely alapján az érintett fogyasztók jogosultsága felismerhető, képesek azonosítani, hogy a vállalkozóval szemben az ítéletben írtak szerint érvényesíthetik követeléseiket, valamint önkéntes teljesítés hiányában bírósági végrehajtást kezdeményezhetnek.

Az ítélet személyi hatálya azokra a fogyasztókra terjed ki, akik a bírósági ítéletben meghatározott érintetti körbe tartoznak. A fogyasztónak nem kell külön nyilatkoznia erről a per folyamán, viszont pernyertesség esetén az igényének kielégítése érdekében igazolnia kell azt, hogy az érintett körhöz tartozik. Az érintett fogyasztói csoport beazonosíthatóságát és az igazolás módját az ítélet tartalmazza.

A képviseleti kereset alapján indult per azonban nem zárja ki a fogyasztó későbbi egyéni igényérvényesítését, ha a közérdekű perben hozott ítélet például csak a jogsértés megszüntetésére irányuló intézkedést tartalmaz, de a fogyasztó egyedi jogsérelmét nem orvosolja, vagy ha a fogyasztó a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 578. §-a szerint az egyéni keresetindítás jogát fenntartja.

A fogyasztó számára továbbra is rendelkezésre állnak a megszokott jogérvényesítési lehetőségek. A fogyasztónak először közvetlenül a vállalkozással kell megkísérelnie a jogvitájának rendezését, ennek eredménytelensége esetén – a vonatkozó jogszabályi feltételek fennállása mellett – hatósági eljárást, illetve békéltető testületi eljárást kezdeményezhet, továbbá bírósági eljárást indíthat.

4.2. Az illetékességi szabályok

A képviseleti kereset a polgári perrendtartás szabályai alapján illetékes törvényszéknél nyújtható be.

A képviseleti kereset indításának a jogsértés bekövetkezésétől számított három év, vagy ha törvény a fogyasztók polgári jogi igényeinek elévülésére rövidebb időtartamot állapít meg, annak eltelte után nincs helye. E határidő elmulasztása jogvesztő. A határidő anyagi jogi jellege folytán a keresetnek a határidő utolsó napjának végéig a bírósághoz meg kell érkeznie. A határidő elmulasztásával szemben nincs helye igazolásnak. Ezen pontnál kérdés merülhet fel, mivel a devizahiteleket érintő szerződések 2008 előtt születtek, így a jogsértés bekövetkeztének időpontja kérdéses, hogy mit tekintünk pontosan a kezdő időpontnak az elszámolásokat, amelyek 2015. évben kezdődtek vagy magát a felmondást, vagy a Pénzügyi Békéltető Testület előtti eljárás megindítását?

A közérdekből indított perekre a Pp. 572. §-a általános jelleggel írja elő, hogy a Pp. rendelkezéseit a XLII. Fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. A közérdekből indított per speciális eljárási szabályait a Pp. XLII. Fejezete, a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti keresetekkel kapcsolatos különös szabályokat az Fgytv. írja elő.

A közérdekű per lényege, hogy kifejezett törvényi felhatalmazás alapján meghatározott személyek, szervezetek a közérdek védelmében pert indíthatnak, és a perben hozott ítélet anyagi jogerőhatása kiterjed a perben nem álló érintett jogosultakra is, ha részükre az alperes határidőn belül a jogerős ítéletet közölte, és ezt követően nem nyilatkoztak úgy, hogy az egyéni keresetindítás jogát fenntartják.

A közérdekű perekre utaló anyagi jogi szabályok határozzák meg a perindításra jogosultak körét és az érvényesíthető igényeket. A Ptk. 6:105. §-ának (1) bekezdése alapján a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződés részévé váló tisztességtelen általános szerződési feltétel érvénytelenségének megállapítása iránt közérdekű keresetet indíthat az ügyész; a miniszter, az autonóm államigazgatási szerv, a kormányhivatal, a központi hivatal vezetője; a fővárosi és megyei kormányhivatal vezetője; a gazdasági és szakmai kamara vagy érdekképviseleti szervezet; és az általa védett fogyasztói érdekek körében a fogyasztói érdekek képviseletét ellátó egyesület, és az Európai Gazdasági Térség bármely tagállamának joga alapján a fogyasztói érdekek védelmére létrejött szervezet. A Ptk. 6:106. §-ának (2) bekezdése szerint vállalkozások közötti szerződés részévé általános szerződési feltételként váló, a pénztartozás teljesítésének idejét, a késedelmi kamat mértékét, esedékességét a jóhiszeműség

és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a jogosult hátrányára megállapító kikötést – mint tisztességtelen kikötést – a vállalkozások érdekeinek képviselőjét ellátó szervezet is megtámadhatja a polgári perrendtartásról szóló törvény közérdekből indított perre vonatkozó rendelkezései alapján. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (Fgytv.) 38. §-ának (1) bekezdése értelmében a fogyasztóvédelmi hatóság vagy a fogyasztói érdekek képviselőjét ellátó egyesület pert indíthat a fogyasztók polgári jogi igényeinek érvényesítése iránt az ellen, akinek meghatározott fogyasztóvédelmi rendelkezésekbe ütköző tevékenységét a fogyasztóvédelmi hatóság jogerősen megállapította, ha a jogsértő tevékenység a fogyasztók széles, személyében nem ismert, de a jogsértés körülményei alapján meghatározható körét érinti. A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (Tptv.) 85/A. §-ának (1) bekezdése szerint a Gazdasági Versenyhivatal közérdekből pert indíthat a fogyasztók polgári jogi igényeinek érvényesítése iránt, ha a vállalkozásnak a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartozó jogsértő magatartása a fogyasztók széles, a jogsértés körülményei alapján meghatározható körét érinti. A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény (MNBtv.) 164. §-a értelmében az MNB feladatkörében pert indíthat a fogyasztók polgári jogi igényeinek érvényesítése iránt az ellen, akinek tevékenysége meghatározott jogszabályi rendelkezésekbe ütközik, továbbá akinek tevékenységével kapcsolatban felmerül a Ptk. szerinti tisztességtelen általános szerződési feltétel alkalmazása, ha a jogsértő tevékenység a fogyasztók széles, a jogsértés körülményei alapján meghatározható körét érinti.

Az anyagi jogszabályi rendelkezések érvényesülését biztosító eljárási szabályok különösen a csoporthoz tartozással, az érintettség azonosságával és a marasztalás teljesíthetőségével kapcsolatban határoznak meg garanciális rendelkezéseket. A közérdekű per egyik kiemelkedő eleme a jogosultak érintettségének – azonos jellegű érvényesített jogot és a jogot megalapozó tények lényegi azonosságát feltételező – azonossága, amely tehát nem teljes, hanem alapvető típus azonosságot jelent. Fontos a csoporthoz tartozás igazolásának módja, mert ezen múlik, hogy az egyes jogosultak miként tudnak hozzájutni ahhoz, amit a bíróság megítélt a számukra. Ezért írja elő a törvény, hogy a keresetlevélnek tartalmaznia kell a közérdekű perrel érintett jogosultakat, és azt, hogy milyen módon kell igazolniuk az egyedi jogosultaknak az érintett jogosulti csoporthoz való tartozásukat ahhoz, hogy az ítélet alapján javukra teljesítés történhessen, illetve az ítélet rájuk alkalmazható legyen. Az érintett jogosultakat azoknak a tényeknek és körülményeknek az előadásával kell meghatározni, amelyek révén a jogosultak érintett csoportja behatárolható, illetve a jogosultak azonos módon

való érintettsége megállapítható. Ha a jogosulti érintettség azonossága nem áll fenn, valamint ha az érintett jogosulti csoporthoz való tartozás igazolásának módja nem határozható meg egységesen, illetve nincs olyan egységes igazolási mód, amely a bíróság álláspontja szerint alkalmas az érintett jogosulti csoporthoz való tartozás bizonyítására, akkor az eljárást hivatalból meg kell szüntetni. Ehhez igazodóan az ítéletben meg kell határozni az érintett jogosultakat, akikre az ítélet hatálya kiterjed, továbbá az érintett jogosulti körhöz való tartozásuk igazolásának módját.

A rendelkezési jog maradéktalan érvényesülése végett ezen túl a közérdekű perek vonatkozásában a perrendtartás szabályozza a pereknek a jogosultak egyedi perindításával való összefüggését. Megmarad az egyedi keresetindítás lehetősége, de ehhez a jogosultnak nyilatkozatot kell tennie. A közérdekű perben hozott ítélet akkor rendelkezik anyagi jogerőhatással, ha az alperes az érintett jogosultat az ítélet közlésétől számított harminc napon belül egyedileg, írásban értesíti a perben hozott jogerős ítéletről, egyben az értesítésben tájékoztatást ad arról is, hogy az ítélet anyagi jogerőhatása az érintett jogosultra is kiterjed, kivéve, ha a jogosult az értesítés kézhezvételétől számított hatvan napon belül írásban bejelenti az alperes számára, hogy az egyéni keresetindítás jogát fenn kívánja tartani, és az érintett jogosult ezt a bejelentést nem tette meg. Hasonló a következmény a már megindított egyedi perekre nézve: ilyen esetekben az alperes az egyedi per keretében hívja fel nyilatkozattételre a jogosultat, aki dönthet úgy, hogy folytatja az egyedi pert, illetve elfogadhatja magára nézve kötelezőnek a közérdekű perben hozott ítéletet. Utóbbi esetben vagy rögtön el is áll a keresetétől, vagy a bíróság szünteti meg a pert arra tekintettel, hogy a per tárgya ítélt dologgá vált. Összefoglalóan: az anyagi jogerőhatás alól csak azokat a jogosultakat vonja ki a törvény, akik ezt a kívánságukat – az alperesre telepített tájékoztatási kötelezettség teljesítése esetén – kifejezték.¹²

5. Összegzés

Számos olyan változást hoz a Törvény, amely alkalmas lehet arra, hogy eszközt biztosítson a globalizáció okozta tömeges jogsértésekkel szembeni harchoz,

¹² Burkhard SCHNEIDER: *Die zivilprozessuale Musterfeststellungsklage – Kollektivrechtsschutz durch Verbraucherschutzverbände statt Class Actions? (Model Action in the German Civil Procedure Code - Collective Legal Protection by Consumer Protection Associations instead of Class Actions?)* Betriebs-Berater, 2018. 1997.

így: a keresetindításra jogosultak körének bővülésén a jogérvényesítés hatékonysága javulhat.

A miniszter, mint kormányzati szereplő megjelenése a folyamatokban, amely a visszaélésszerű keresetindítás kiszűrését, illetve a fogyasztók tájékoztatását szolgálja, míg az indokolatlan pereskedés kerülhető el akként, hogy csak abban az esetben nyújtható be a jogsértés megszüntetése iránti kereset kérelem, ha a feljogosított szervezet a kérelem benyújtását megelőzően a jogsértést elkövető vállalkozással egyeztetést kezdeményezett annak megszüntetése céljából, de az egyeztetést követő 14 napon belül erre nem kerül sor.¹³

A fogyasztóvédelem garanciális eljárási szabályai azonban továbbra is kivételesek, és nem kerülnek ellentétbe a felek egyenlőségén és a rendelkezési jog elsődlegességén alapuló perjogi szabályokkal. A jogalkalmazásnak az új perrendtartás alkalmazása során kell kialakítania azt az egyensúlyt, amely a megváltozott jogszabályi környezetben egyaránt figyelembe tudja venni a felelős pervitel és a fogyasztóvédelem követelményét. Ennek hatásait a közeljövő tapasztalatai alapján lehet majd megítélni.

¹³ Michael HAKENBERG: Die neue Verbandsklagen-Richtlinie der Europäischen Union. *NJOZ*, 2021. 674.